

Dr Cees J. Hamelink, Athena Hoogleraar voor Global Health & Human rights, VU Amsterdam

Toen ik mijn Mexicaanse echtgenote vertelde over het toelagenschandaal keek ze me opgelucht aan: “ik dacht dat zo iets alleen bij ons voorkwam. Wij zijn gewend aan corruptie maar nu blijkt er toch ook in Nederland corruptie te zijn?”

“Ja”, zei ik, “maar hier gaat het niet zozeer om corruptie in de zin van onbeschaamde zelfverrijking, maar om morele corruptie. Corruptie in de zin van de oorspronkelijke betekenis van het woord: bederf. Het is een olievlek die zich uitbreidt naar steeds meer plekken in de samenleving. Politici worden er mee besmet, rechters, journalisten, geleerden en tenslotte doet een meerderheid van burgers mee, vaak zonder precies te weten waaraan ze deelnemen”.

Morele corruptie is waarschijnlijk schadelijker voor een samenleving dan het misdrijf van omkoping. Het zijn handelingen die leiden tot maatschappelijk bederf, tot het demoraliseren van de samenleving. En het ondermijnen van het maatschappelijk vertrouwen.

Met de toenemende immoralisering van de samenleving is de kwestie die Reinhold Niebuhr al in 1932 beschreef weer actueel: de verhouding van morele mensen en immorele samenlevingen. In mijn notitieboekje is dit de belangrijkste maatschappelijke uitdaging waar we nu met elkaar voor staan. Een uitdaging die gevormd door het toelagenschandaal, maar ook door de behandeling van arbeidsmigranten en asielzoekers, door de mensenhandel, het grootschalig witwassen, en het drama Groningen. Dit zijn geen uitzonderlijke gevallen want ze passen allemaal naadloos in een moreel corrupte samenleving

Belasting betalen komt voor uit het feodale systeem van landheren die hun ondergeschikten beroofden. Het fiscale systeem waar de belasting dienst een belangrijk deel is, is inmiddels tot de kern van de rechtsstaat gaan behoren. De mate van democratie in een samenleving kan gemeten worden aan de manier waarop openbare middelen verworven en besteed worden. In de dagelijkse praktijk blijkt dat de belasting dienst zich van het image van de roofbaron nooit helemaal heeft weten te bevrijden. De dienst miskent het fundamentele rechtsprincipe van de aanname van onschuld tot schuld bewezen is. In de optiek van de belastingdienst zijn we allemaal dieven en zwendelaars. Bovendien is de dienst weinig transparant, staat onvoldoende democratische controle toe en ze maakt zich schuldig aan vormen van discriminatie.

De morele corruptie is een bedreiging van wat wellicht het belangrijkste artikel in de UVRM is Artikel 28 dat zegt dat iedereen het recht heeft op een maatschappelijke orde waarin de mensenrechten gerealiseerd kunnen worden. Die bedreiging is zeker reëel in het Nederland

dat Pieter Giesen goed beschreef als een land van angstige en laffe mensen. We zijn omstanders die wegstaren.

Clara Meijer-Wichmann -die niet tot de wegstarkers behoorde en naar wie de penning die u vandaag ontvangt is vernoemd - was actief in de Bond van Revolutionair Socialistische Intellectuelen. Wat een mooi initiatief ook voor onze tijd!

De juriste Meijer-Wichmann koesterde het politieke principe dat juist door in de strijd rechtvaardige middelen te hanteren, mensen zich leren ontwikkelen naar een rechtvaardiger samenleving. Evenals Hannah Arendt streefde zij tegen wat wellicht de hoofdzonde van een immorele samenleving is 'de zonde van de gedachteloosheid'.

Aan die zonde hebben onze laureaten zich in ieder geval niet schuldig gemaakt.

Beste Chermaine, Renske en Peter wij koesteren u omdat u ons- tegen de gedachteloosheid in - het vertrouwen geeft dat we moreel kunnen handelen in een immorele samenleving!. Zeer veel dank daarvoor.

Giesen, P. (2007). Land van lafaards? Wormer, InMerc

Niebuhr, R. (1932). Moral Man & Immoral Society. Westminster John Knox Press